

Stefan Kunze: *Die Sinfonie im 18. Jahrhundert. Von der Opernsinfonie zur Konzertsinfonie* (Handbuch der musikalischen Gattungen, hrsg. von Siegfried Mauser, 1). Laaber-Verlag, Laaber 1993. x + 321 s., ill., noder, ISBN 3-89007-125-2, DM 188.

Sieghart Döhning & Sabine Henze-Döhning: *Oper und Musikdrama im 19. Jahrhundert* (Handbuch der musikalischen Gattungen, hrsg. von Siegfried Mauser, 13). Laaber-Verlag, Laaber 1997. vii + 360 s., ill., noder, ISBN 3-89007-136-8, DM 188.

Efter fuldendelsen af den skelsættende serie *Neues Handbuch der Musikwissenschaft* (NHbMw) er det om ikke 'naturligt' så dog konsekvent, at det dynamiske Laaber-Verlag har fortsat sit engagement i den tyske fagverdens stort anlagte projekter omkring en nyformulering af især musikhistorien (med traditionelt tyngdepunkt i europæisk musik). Serien her lader sig da også se som noget mere end blot en voluminøs opdatering af den gamle, uafsluttede række af *Kleine Handbücher der Musikgeschichte nach Gattungen* (1905-1915), hvilket bl.a. fremgår af, at serien forventes afsluttet med et særligt bind omhandlende *Gattungstheorie* (bd. 15). Men også selve omfanget er prætentøst: Operagenren, f.eks., omfatter (inkl. musikteater i det 20. årh.) fire bind, og symfonien behandles i tre.

Formatet af bøgerne er det samme, uhåndterlige som i NHbMw, men med layoutmæssige forbedringer: klummen er nu af normal bredde, hvorved der er blevet plads til et 'servicespor', som giver rum for detaljerede litteratur- og kildehenvisninger, uddybende noter, billedtekster og mindre illustrationer. I det hele taget er bindene rigt udstyrede, men vigtigst: med langt mere detaljerede henvisninger end i NHbMw. Registerapparatet er derimod det herfra kendte, mens bibliografien nu – heldigvis – er samlet bagest; desværre stadig opdelt, omend (hvad angår de her anmeldte bind) i større afdelinger end på kapitelniveau.

For bd. 1 i serien svarer projektets første udgiver, Stefan Kunze. Den oprindelige plan om en samlet fremstilling af symfonien i 1700-tallet blev dog kuldkastet af Kunzes død, hvilket har resulteret i en fremstilling, som afgrænser sig i forhold til wienerklassikerne. Sidstnævnte, snævre komponistfelt vies derfor et særligt bind (ved Gernot Gruber).

Det må siges at være modigt af en forsker, der i bogens litteraturfortegnelse kun optræder med

ét – ydermere alment genreteoretisk – bidrag, at kaste sig ud i en redegørelse for dette omfattende og mindre alment kendte stofområde. Men Kunze gør det fremragende, både i form af en detaljeret, men klar og let forståelig fremstilling, og i kraft af et konsekvent anlagt syn på genrens udviklingslinier gennem århundredet. Denne betragtningsmåde har f.eks. effekt i forhold til den principielle fraspaltning af Haydn og Mozart, hvis værker efter ca. 1780 han betegner som singulære (dette ikke mindst hvad angår det enkelte værk), hvorfor han kan tale om en fortsat udvikling af den østrigske symfonitradition (med vægt på Wagenseil) i form af navne som Vanhal, Hofmann, Ordenez og Dittersdorf *uden om* wienerklassikere og dermed også uden at skulle operere med en problematisk sidegren af denne 'klassik' i skikkelse af Dittersdorf eller Pleyel.

Lige så klart profileret er bogen ved den betydelige vægt, der er lagt på den italienske operasinfonia som motor for genrens senere fremtræden som koncertsymfoni (sammenlign f.eks. med Dahlhaus' manglende blik herfor i NHbMw, bd. 5, s. 210-16). Kunze trækker massivt og loyalt erkendt på Helmut Hells *Die neapolitanische Opernsinfonie in der ersten Hälfte des 18. Jahrh.* (1971) og pointerer gang på gang ikke bare sinfoniaens vigtighed som sådan, men også en betydeligt mere differentieret basis for den senere symfonis formale karakteristika. Således reduceres den traditionelt fremhævede suitesats (som Kunze gerne subsumerer under "tänzerische Sätze") i sin betydning som sonatesatsens formentlige vigtigste 'urform' (jf. bl.a. s. 89 og s. 185). Til gengæld fremstiller han de tidstypiske formtræk på grundlag af en mangfoldighed af sinfoniasatser. Som fremhævede komponister står her Leonardo Leo, Pergolesi og senere Jommelli som hovedformidleren af den italienske sinfonia nord for Alperne – og ikke outsidersen Sammartini med hans mere atypiske kammersymfoni (uden operamæssig tilknytning).

Kunzes tekst er i det hele taget kritisk over for normerede tankegange. Det gælder ikke kun, hvad sonateformen angår, også klicheer som "forklassik" og selv "klassik" afviser han. Sonateform foreslås ligefrem erstattet af betegnelsen "symfoniform", da det er i denne genre, dens prægnante udvikling sker. Og ordet "barok" er det ikke lykkedes mig at finde anvendt én gang, selv ikke på de 40 sider hvor han opridser ouvertürens udvikling i det 17. årh. Til gengæld

opererer Kunze igen og igen med betegnelsen "takt- und kadenzmetrischer Satz" som sammenfatning af det princip, der afløste generalbasatsen, og som står bag det dybtgående stilskifte og den formtypologi, der indledtes omkring 1730.

Når det kommer til den egentlige koncertsymfoni – hvor Italien har udspillet sin dominerende rolle – sker fremstillingen ad betydeligt mere kendte baner, disponeret ud fra de vigtigste musikalske centre: Mannheim, Paris, Wien og London. Soliditet og fyldighed præger også her teksten. Jeg har ikke ligefrem ledt efter fejl og unøjagtigheder, men kan dog komme med én oplagt korrektur: s. 210 betegnes Joseph M. Kraus' *Symphonie funèbre* som en sørgemusik over den danske konge Gustav III (på trods af kildehenvisningen til udgaven i *Monumenta musicae svecicae*).

Der rundes af med kapitler om en genreteori for det 18. århundredes symfoni samt om koncertvæsenets udvikling. Her er anført mange nyttige kilder, til dels i en uprætentiøs antologi-præget form. Forfatteren har heller ikke været bange for at anbringe deciderede skemaer og nyttige oversigter med passende lange mellemrum i bogen (se bl.a. s. 66 og s. 294). Han har således på diverse måder været i stand til at formidle et både mangefacetteret og plastisk billede af et afsnit af den europæiske musiks udvikling, som har en udpræget historisk karakter, dvs. med hvilket de fleste af os ikke står på nogen særlig fortlørlig fod. Her er der megen og god hjælp at hente for den, der vil nå et stykke videre end til det niveau, som f.eks. NHBMw informerer på.

Det samme gode skudsmål kan man tildele bd. 13's fremstilling af det 19. århundredes operiformer, der er lagt i hænderne på to deciderede specialister, ægteparret Sabine og Sieghart Döhring. Læsningen forløber ganske vist ikke nær så let som i det ovenfor omtalte bind, men det ligger mere i selve sagens natur: I en fremstilling med så megen plads for detaljer, som kendetegner denne serie generelt, er operaen givetvis den genre, som fordrer den mest komplicerede formidling; dels mellem de større linier (historiske, typologiske, institutionsmæssige) og de mindre detaljer, dels mellem analysen af sådanne detaljer og et pladskrævende og ofte vanskeligt udfoldeligt handlingsreferat (hvis det skal give læsningen udbytte). Der bliver tale om en balancegang, som ofte viser sig prekær i den nyere, mere prætentiose operalitteratur.

Her finder jeg, at det for det meste er lykkedes bedst for den mandlige part i teamet, i hvis tekst

der ikke er helt så mange omstændeligheder, som hindrer læseren i at komme videre. Men begge fører de én udpræget langt ud i terrænet, i hvert fald i det for dem selv mest velkendte: italiensk, fransk og tysk opera og musikdrama. De europæiske randområder belyses kun for Ruslands og Tjekkietts vedkommende (om opera i Norden f.eks. står der intet at læse).

Mærkeligt nok er også operaen som institution, som forretning og kulturbærer i sig selv, ret underbelyst. Det er operaen som kunstværk, fremstillingen koncentrerer sig om, hvilket også i høj grad gælder med hensyn til den litterære og den dramaturgiske dimension. Denne stærke prioritering springer tydeligst i øjnene ud fra den omstændighed, at behandlingen af den parisiske *grand opéra* – det emne som Sieghart Döhring har skrevet sit habilitationsskrift over – savner enhver form for henvisning ikke bare til W. Crostens *Grand Opéra. An Art and a Business* (1948), men også til Jane Fulchers *The Nation's Image. French Grand Opéra as Politics and Politicized Art* (1987).

Med al – og betydelig – respekt for forfatterens lodighed er jeg dog en kende forundret over, at de har valgt en fremstilling, der over store stræk går så tæt på enkeltværker, at det medfører ulemper for det større overblik – især i en situation, hvor der kort for deres påbegyndelse af arbejdet fremkom en bog af ret så beslægtet art, nemlig Ulrich Schreibers *Opernführer für Fortgeschrittene. Eine Geschichte des Musiktheaters*, Bd. 2: "Das 19. Jahrhundert" (1991). Undertiden giver denne endda den bedste orientering også i bredden; det gælder f.eks. *Drame lyrique* i århundredets anden halvdel, mens Döhring til gengæld har en forbilledlig fremstilling af den tidligere franske *opéra comique*.

Bo Marschner